

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska
Samfundet

Årgång 19. Nr.3. 1999

Öppnare debatt både inom samfundet och externt

Agneta Åkerlund

Svensk arkeologi omvandlas nu snabbt både som akademisk disciplin och som antikvarisk verksamhet. Vi upplever en omställning från en situation med utvecklingsmöjligheter för humaniora till en tillvaro med minskade resurser för verksamheter som inte är uppenbart lönsamma och från en centralt organiserad antikvarisk verksamhet baserad på samlad kunskap till en decentraliserad dito grundad på varierade regionala möjligheter. Ändå saknas det öppna fora där vi kan diskutera vilka bärande idéer, värderingar och vilken organisation det krävs för att slå vakt om arkeologiska intressen i detta nya samhälle. På grund av att det saknas en samlande vision för svensk arkeologi ökar frustrationen hos yrkesverksamma arkeologer och viljan att medverka till förändringar har inte funnit sina former.

Svenska Arkeologiska Samfundet är en oberoende professionell intresseorganisation, vars medlemmar kommer från alla olika typer av arbetsplatser i landet

där det finns arkeologer. Samfundet har genom sin styrelse beslutat att utnyttja de ovanligt goda förutsättningar som finns inom samfundet att få frågor av arkeologiskt intresse allsidigt belysta och vill i framtiden arbeta mer aktivt för att tillvarata arkeologiska intressen.

Styrelsen har ambitionen att i öppen dialog med medlemmarna försöka komma fram till ställningstaganden när det gäller väsentliga mål och värden och har tagit som sin uppgift att under den närmaste två-årsperioden arbeta med frågor som gäller etik, arkeologins roll i samhället, svensk arkeologi i världen, arkeologiutbildningen, former för tvärvetenskapligt samarbete samt verka för att vi får en hel historia. Arbetet är tänkt att bedrivas i mindre arbetsgrupper och syftar till att formulera underlag för diskussioner och ställningstaganden på Arkeologmötena, vilka kan fungera som regelbundna fora för arkeologiska samtal. Grupperna tänks bemannas av styrelseledamöter och andra medlemmar och bör också ta initiativ till seminarier, föreläsningar och publikationer.

I min vision för svensk arkeologi står arbete som går ut på att förstå människan i centrum för all arkeologisk verksamhet. Det finns risk för att många

institutioners verksamhet begränsas till att förklara människans materiella lämningar och inte når fram till tolkningar av vad det innebär. Det är viktigt att uppdragsarkeologisk verksamhet inte stannar vid att svara upp mot expeditiva samhällsbehov utan tar sikte på att utvecklas i en kunskapssökande riktning. Med det övergripande arkeologiska målet att utveckla kunskap om människan måste vi sträva efter att upprätthålla en god yrkeskompetens. Det innebär också att det krävs forskningsmedvetna miljöer av en viss storlek för att möjliggöra kontinuerlig kunskapsproduktion. Mötet mellan och kombinationen av olika synsätt och erfarenheter är en grundidé i den arkeologiska arbetsprocessen.

Vad tycker Du är viktigast?

Samfundets nya styrelse

Ola Kyhlberg

Vid Samfundets konstituerande styrelsemöte den 3 juni i år valdes Agneta Åkerlund till ordförande (styrelsen presenteras i sin helhet längst bak i detta nummer av Gjallarhornet). Vid styrelsemötet den 6 september bekräftades uppdragen och arbetsfördelningen enligt nedan.

Uppdraget som skattmästare tillföll Magnus Elfwendahl. Till skattmästaren knöts en arbetsgrupp bestående av Henrik Klackenberg, Nils Ringstedt och Cecilia Åqvist.

Carolina Andersson utsågs till sekreterare, med främst utåtriktade uppgifter.

Vid sidan av Lina skall Lars Lundqvist ta hand om "det elektroniska Gjallarhornet" och Ola Kyhlberg kallelser och protokoll. Dessa tre har gemensamt ansvar för nyhetsbladet.

Henrik Klackenberg skall vara stipendiesekreterare.

Nya redaktörer för Current Swedish Archaeology kommer, från och med volymen år 2001, att vara Kerstin Cassel och Björn Varenius.

Ingen ny klubbmästare har utsetts.

Styrelsen beslutade att bilda tre arbetsgrupper.

Etik-gruppen består av Noel Broadbent (sammanställande), Anders Hedman, Lars Redin och Stig Welinder.

Gruppen för arkeologins roll i samhället (även svensk arkeologi i världen) består av Lars Ersgård, Marie Holmström, Kristina Jennbert (sammanställande), Henrik Klackenberg, Ola Kyhlberg och Nils Ringstedt .

Gruppen för arkeologiutbildningen består av Stefan Brink, Tove Hjäringdal, Elisabeth Iregren, Jarl Nordblad och Inger Österholm (sammanställande).

Svenska Arkeologmötet år 2000

Det Svenska Arkeologmötet år 2000 kommer att gå av stapel den 5 – 6 maj i Östersund. Mötets första dag kommer bl a att behandla Arkeologi i mellan-

norrländ, Arkeologins roll i samhället samt Arkeologisk etik. Den första dagen kommer att avslutas med Samfundets årsmöte och därefter en gemensam middag. Dag 2 kommer hela att ägnas åt en heldags exkursion på Frösön och dess omgivning. En höjdpunkt kommer att vara lunchen i algerian på Glösa.

Mer detaljerad information om Arkeologmötet kommer i nästa nummer av Gjallarhornet, men boka redan nu in den 5 – 6 maj år 2000 i era almanackor !

Tack för böckerna till Bosnien!

Agneta Åkerlund

Efter förfrågan från *Stiftelsen Kultur-
arv utan Gränser* om stöd för uppbyggnadsarbetet av arkeologisk verksamhet på Balkan har Svenska Arkeologiska Samfundet tillsammans vidare samlat in engelskspråkig arkeologisk litteratur och i augusti skickades 137 böcker med Pingstmissionens ulandshjälp till Zemaljski Muzej (Nationalmuseet) i Sarajevo. Styrelsen tackar för bidragen från Arkeologiska institutionerna i Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala, Arkeologiska forskningslaboratoriet, högskolan i Visby, Birka-projektet, Statens historiska museum och UV Mitt.

RAÄ:s svarar på Samfundets skrivelse!

Riksantikvarieämbetet har svarat på den skrivelse som Samfundet, genom Henrik Klackenbergs, tillsände RAÄ angående byggnadsarkeologisk kunskap.

Angående byggnadsarkeologiska kunskapen inom Riksantikvarieämbetet

Ni har, som ordförande i Svenska Arkeologiska Samfundet, inkommit med skrivelse till riksantikvarie Erik Wegraeus i vilket Ni framför att

- *"den byggnadsarkeologiska verksamheten fått en alltmer styvmoderlig behandling inom Riksantikvarieämbetet".*

Antalet byggnadsarkeologer med fast anställning inom RAÄ har minskat, det är riktigt. Det är dock inte helt korrekta uppgifter som Ni framför. Inom Antikvarisk-tekniska avdelningen finns idag två fast anställda byggnadsantikvarier med byggnadsarkeologisk kompetens. Vidare har vi en projektanställd byggnadsarkeolog med arbetsplats i Lund. Sammanlagt är det 3 personer.

Ni påstår att

- *"det är ett ointresse från RAÄ:s sida för byggnadsvård med utgångspunkt i byggnadshistorisk/arkeologisk kompetens".*

Detta påstående dementeras mycket bestämt. Under 1998 har ett antal forskningsprojekt påbörjats och genomförts inom verksamhetsområdet finansierade med RAÄ:s FoU-medel. Nya projekt är på gång för 1999-2000.

Under hösten 1998 arrangerades ett seminarium i Lund kring "byggnadsdokumentation – roller och samarbete" (minnesanteckningar bifogas för kännedom). Vid seminariet tydliggjordes rollen och arbetsätter för en byggnadsarkeolog, en konsthistoriker

och en arkitekt vid dokumentation av en byggnad. Ett syfte med seminariet var att tydliggöra rollerna och att hitta bra samverkansformer mellan de olika kompetenserna.

Riksantikvarieämbetet anser, liksom Samfundet, att kompetensen är mycket viktig för att kunna bedriva en ansvarsfull byggnadsvård. Den kompetens som finns inom RAÄ planerar vi att bibehålla. Någon utökning av antal tjänster för denna kompetens inom RAÄ planeras dock inte. Däremot anser vi det viktigt att med FoU-medel stödja forskningsprojekt inom byggnadsarkeologi inom institutioner som har och utbildar byggnadsarkeologer.

Keith Wikander
Överantikvarie

Marianne Lundberg
AC, Antikvariska-tekniska avdelningen

Kommentar

Samfundet noterar med tillfredsställelse att Riksantikvarieämbetet anser att byggnadsarkeologi är viktig för verksamheten.

Vi noterar också att kompetensen (läs: antalet verksamma byggnadsarkeologer) varken skall öka eller minska. Idag handlar det om två personer, varav den ena pensioneras inom en snar framtid och den andra är tjänstledig utan ersättare. Vi ser sålunda fram emot att åtminstone dessa två tjänster också i framtiden kommer att vara bemannade med byggnadsarkeologer.

Henrik Klackenborg & Lars Redin

4

Samfundet till Grekland, September 1999

Thomas B. Larsson, Umeå

Det är alltid lika härligt att få lämna den svenska hösten och efter dryga tre timmars flygning kunna lämna kabinen och stiga ut i den fuktiga medelhavsvärmen. Trots att det var den sista veckan i september så låg dagstemperaturen stadigt över 30 grader, vilket ibland var något pressande, men vad gör det när man har en uppsjö av spännande grekiska kulturlämningar att besöka! Vi var inkvarterade på olika hotell i den lilla staden Tolon, som är belägen vid havet ca 15 mil SV om Aten, och närmaste större stad var Nauplion, som hade både ett arkeologiskt och etnografiskt museum som vi besökte. Runt Argosslätten, som var det "nav" kring vilket många av våra dagsutflykter kretsade, ligger fornlämningar av verklig tungviktsklass: Mykene, Asine, Tiryns, Heraion och Midea är fem berömda platser som vi fick stifta närmare bekantskap med under denna resa.

För en bronsåldersforskare som under-tecknad var naturligtvis det sägenomspunna Mykene en av resans stora höjdpunkter. Gravcirkeln, med sina gravstenar med bl a stridsvagnsscener (vilka nu förvaras på museum), väckte en diskussion om kulturförbindelser, där både Kiviksgravens och Sagaholmshögens ristade hällar naturligtvis avhandlades. Den berömda lejonporten är en intressant arkitektonisk skapelse som vi också lät oss imponeras av. I Mykenes närmaste omgivning besökte vi också några restaurerade

kupolgravar (s.k. tholoi) av imponerande format. Platsens läge, övervakande Argosslätten, är mycket speciell och jag tror att många i vårt sällskap fick en förändrad bild av Mykene i och med upplevelsen av dess geografiska belägenhet.

Resultaten av de svenska utgrävningar som bedrivits i Asine sedan 1920-talet fick vi också se och höra om av Berit Wells. Tiryns var ytterligare en spännande akropol med s.k. cyklopiska murar som uppfördes omkring 1300-1200 f. Kr. och som sannolikt ingått i samma organisationsstruktur som Mykene. Här pågick utgrävningar i tysk regi och professor Joseph Maran var vår guide på platsen.

Ett besök till Franchtigrottan ingick också i programmet. Här har man spår av mänskliga aktiviteter redan 25.000 BP, och besöket i grottan var verkligen en mäktig upplevelse.

På det hela taget var det en mycket lyckad resa som organiserats av Barbro Santillo-Frizell, Berit Wells och Anders Carlsson - ett stort tack till er alla!

Jag hoppas att vi om två år kan göra ytterligare en längresa i samfundets regi, varför inte till Çatal Hüyük och Hettiternas Hattusas?

Svenska Fornminnesföreningen

får härmed för år 2000 ledigförklara anslag och stipendier ur följande minnesfonder:

Aron Anderssons: avsedda som stöd för forskning i medeltidens konst - och kulturhistoria

Birger Nermans: avsedda som stöd för forskning i förhistorisk, särskilt nordeuropeisk, arkeologi

Inga Sernings: avsedda som stöd för forskning rörande äldre metallhantering

Stipendierna utdelas företrädesvis till yngre forskare (under 35 år) och beloppets storlek är maximalt 5000 kronor.

Hildebrandsfonden avsedd som stöd för forskning på doktorand - eller högre nivå inom föreningens intresseområden, dvs arkeologi och medeltidsforskning inklusive urkundsgivning och numismatik. Beloppets storlek är maximalt 10.000 kronor.

Ansökan skall obligatoriskt innehålla:

- uppgift om sökandens personnummer samt postgiro- och eller bankgironummer.
- angivande av vilken eller vilka fonder ansökan gäller
- kortfattad redogörelse av forskningsuppgiftens art, målsättning och tänkta genomförande
- det sökta beloppets storlek med kostnadsberäkning
- uppgift om medel för samma ändamål erhållits tidigare eller söks samtidigt i annan fond eller tidigare beviljats ur någon av föreningens fonder
- uppgift om forskningsuppgiften ingår i doktorandarbete.
- om du vill söka från flera fonder samtidigt ange detta i gemensam ansökan

Ansökan skickas i ett exemplar till Svenska Fornminnesföreningen, att Jan Peder Lamm, Historiska museet, Box 5228, 114 84 Stockholm och skall vara föreningen tillhanda senast den 15 januari 2000. Särskild blankett erfordras ej.

Ulf Stålbom

Vår vän och arbetskamrat Ulf Stålbom har hastigt ryckts ur vår krets. Arkeolog Ulf Stålbom, Linköping blev 41 år gammal. Hans närmaste är familjen, Annika Toll och söner Gabriel och David. Ulf föddes i Stockholm där han också växte upp. Efter studier vid Stockholms Universitet och efter några år som verksam arkeolog, flyttade han i slutet av 1980-talet till Linköping för att vara med och utveckla Riksantikvarieämbetets arkeologiska verksamhet i regionen. Under årens lopp medverkade han i och ansvarade för flera av kontorets mest betydelsefulla undersökningar. I samband med dessa bidrog han också till att skapa en fördjupad och helt ny bild av förhistorien i Östergötland.

6

Ulf var en mycket kunnig, iderik och reflekterande arkeolog som representerade ett nytänkande inom ämnet. Att arbeta tillsammans med Ulf var alltid inspirerande och utvecklande. Hans personlighet kännetecknades av både värme och humor vilket gjorde honom mycket omtyckt. Ulfs engagemang och nyfikenhet inför nya utmaningar smittade av sig på omgivningen. För flera yngre kollegor har Ulf varit en mentor som generöst delat med sig av sina erfarenheter och kunskaper.

Vid den stora och för bronsåldersforskningen unika undersökningen, vid Pryssgården utanför Norrköping, lyfte Ulf fram nya intressanta infallsvinklar på bronsålderssamhället som han på ett lysande sätt förmedlade i artiklar och föredrag. Han hade även påbörjat en mer omfattande vetenskaplig bearbetning av materialet som ett led i en avhandling. Vi beklagar att han inte fick möjlighet att slutföra detta viktiga arbete.

Vi saknar Ulf som en mycket skicklig yrkesman men framförallt saknar vi vår vän och arbetskamrat med sin vänlighet, sina kvicka kommentarer och sitt glada skratt. Ulf talade ofta om sin familj som han värnade så mycket om. Våra tankar går med värme till Annika och pojkarna, Gabriel och David.

Arbetskamraterna vid Riksantikvarieämbetets regionkontor i Linköping

genom

Ragnhild Fernholm
Marie Holmström
Lena Lindgren-Herz

Ny styrelse i Arkeologiska samfundet

Ordf. Agneta Åkerlund agneta.akerlund@ark.su.se

Ordinarie ledamöter

Lars Ersgård, omval lars.ersgard@raa.se
Tove Hjørungdal, omval tove.hjorungdal@archaeology.gu.se
Elisabeth Iregren, omval elisabeth.iregren@ark.lu.se
Jarl Nordbladh, omval j.nordbladh@archaeology.gu.se
Barbro Santillo Frizell, omval barbro.santillo_frizell@antiken.uu.se
Carolina Andersson, nyval carolina.andersson@raa.se
Magnus Elfwendahl, nyval privat4@pp.itv.se eller mailbox@elfco.se
Henrik Klackenbergl, nyval henrik.klackenberg@riksarkivet.ra.se
Ola Kyhlberg, nyval ola.kyhlberg@raa.se
Inger Österholm, nyval inger@hgo.se

Suppleanter

Noel Broadbent, omval noel.broadbent@arke.umu.se
Anders Carlsson, omval anders.carlsson@ark.su.se
Kristina Jennbert, omval kristina.jennbert@ark.lu.se
Stefan Brink, nyval stefan.brink@arkeologi.uu.se
Marie Holmström, nyval marie.holmstrom@raa.se
Lars Lundqvist, nyval lars.lundqvist@raa.se
Nils Ringstedt, nyval nils.ringstedt@sis.se
Inga Ullén, nyval inga.ullen@historiska.se
Cecilia Åqvist, nyval cecilia.aqvist@raa.se

Svenska Arkeologiska Samfundet Sekreterare: Carolina Andersson Svenska Arkeologiska Samfundet c/o Elfwendahl, Runebergsgatan 6 114 29 Stockholm	Gjallarhornet Redaktörer: Carolina Andersson, Ola Kyhlberg, Lars Lundqvist E-post: carolina.andersson@raa.se ola.kyhlberg@raa.se lars.lundqvist@raa.se agneta.akerlund@ark.su.se
Ansvarig utgivare: Agneta Åkerlund 1999-11-04	

Har Du ny adress, bytt arbete eller vill Du få Gjallarhornet med e-post?

Vi håller på att uppdatera Samfundets medlems- och prenumerationsregister för att framöver dra nytta av modern informationsteknologi. Stadgan meddelar att Samfundets ändamål är att främja svensk arkeologisk forskning genom att förena representanter för dess olika grenar. Hjälptill till att leva upp till detta mål genom att låta Samfundet ha aktuella uppgifter om Dig som arkeolog. Vi ber Dig därför fylla i blanketten och skicka uppgifterna till Skattmästaren.

Namn:	Titel:
Adress:	
Postnummer:	Ort:
E-post:	
Telefon hem:	Telefon arb:
Akademisk examen:	
Ev arbetsgivare (organisation/myndighet):	
Inträdesår i Samfundet (fylls av styrelsen):	

- Ja**, jag accepterar att få Samfundets nyhetsbrev Gjallarhornet elektroniskt och har ovan lämnat min E-postadress.
- Ja**, jag samtycker till att Svenska Arkeologiska Samfundet registrerar mina namn och adressuppgifter i en medlemsdatabas.

.....
Ort och datum

.....
Namnteckning

Skickas till: **Svenska Arkeologiska Samfundet**
c/o Elfwendahl, Runebergsgatan 6
114 29 Stockholm